

А. О. Володін,

магістрант

Науковий керівник: к.ф.н., ст. викл. Л. В. Закалюжний

Жанрова своєрідність «Опери злидарів» Дж. Гея та її трансформація в «Тригрошовій опері» Б. Брехта

"Опера злидарів" Джона Гея та Йоганна Пепуша, котрий, можливо, був автором музики, з'явилася 1728 року як сатира на англійське суспільство XVIII століття. Рівно через двісті років творець епічного театру Б. Брехт звертається до баладної опери англійського драматурга доби Просвітництва, щоб відтворити сучасність і своїх сучасників. Згодом на основі п'єси він створить кіносценарій і "Тригрошовий роман" [1, с. 286].

Б. Брехт не випадково звертається саме до "Опери злидарів" у пошуках прототексту, адже, за його словами, "Тригрошова опера" зображує буржуазне суспільство (а не тільки "люмпен-пролетарські елементи"). Буржуазне суспільство створило буржуазну світобудову, а отже, й цілком конкретний світогляд, без якого це суспільство не може обійтися" [2]. Причому, німецький драматург майже не змінює основну сюжетну канву, лише переносить події із XVIII століття у вікторіанську добу (1937–1901).

Своєю чергою, "Опера злидарів" Дж. Гея була спрямована проти нових суспільних відносин, які формувалися паралельно з розвитком капіталізму. Водночас форма, яку обрав автор, була нетрадиційною для свого часу – Дж. Гей спародіював італійську оперу, а також її канони та штампи, зокрема й малозмістовне лібрето [3]. Це автор підкреслює вже в Вступі, вкладаючи в уста Жебрака іронічну репліку: "I hope I may be forgiven, that I have not made my Opera throughout unnatural, like those in vogue; for I have no Recitative; excepting this, as I have consented to have neither Prologue nor Epilogue, it must be allowed an Opera in all its Forms" [4].

З іншого боку, пародіюючи італійську оперу, Дж. Гей протиставляє їй простоту англійських народних балад, використовує фольклорні мелодії та традиції народного балаганного театру [3]. Так, більшість балад в "Опері злидарів" персонажі співають на мотиви народних мелодій, що автор підкреслює в ремарках:

"Peachum sitting at a Table with a large Book of Accounts before him.

AIR I. An old Woman clothed in Gray, &c.

Through all the Employments of Life
Each Neighbour abuses his Brother;
Whore and Rogue they call Husband and Wife:
All Professions be-rogue one another:
The Priest calls the Lawyer a Cheat,
The Lawyer be-knaves the Divine:
And the Statesman, because he's so great,
Thinks his Trade as honest as mine" [4].

Тож за жанром твір Дж. Гея є сатиричною баладною оперою пародійного характеру, яка поряд із репліками персонажів включала 69 балад. Крім мотивів, взятих із творчості композиторів-професіоналів, Гей використовував найрізноманітніші мелодії – англійські, ірландські, шотландські. Ці народні мелодії дуже різноманітні: від вогненної джиги до церковного хоралу. Драматург часто зберігає рефрен оригінальної балади, чим полегшує та допомагає читачеві і глядачеві встановити асоціацію між своєю пісенькою і баладним оригіналом, які в автора "Опера злидарів" у постійній взаємодії, то доповнюючи один одного, то відтіняючи, то контрастуючи. Крім того, Дж. Гей часто використовує відому мелодію з метою політичної сатири.

Саме подібна жанрова форма здалася Б. Брехту найбільш придатною для втілення на сцені основних принципів неаристотелівського театру. Як зауважує О. Чирков, "зберігаючи у недоторканості фабульні вузли, Брехт прагне використати їх не для того, щоб створити дублікат уже відомого, а щоб побудувати принципово новий за авторською пристрасною думкою твір і в такий спосіб уцент зруйнувати твір-основу" [1, с. 14].

Не випадково Б. Брехт називає свою "Тригрошову оперу" "спробою епічного театру", поєднавши драматичне начало з оповідним, що, згідно з автором, передбачає, не лише використання щитів для проєкції написів заголовків сцен, а й новий епічний стиль акторської гри. Крім того, кардинально змінивши функцію балад Гея, адже зонги в Б. Брехта покликані насамперед очужувати дійство, що відбувається на сцені. Таким чином, творець епічного театру не лише переосмислює сюжет й образи персонажів "Опера злидарів" Дж. Гея, а й трансформує жанрову природу твору-першооснови.

По-новаторськи насичуючи свою драматургію рухом думки, "сюжетно значущим інтелектуальним діалогом і соціально значущим аналітичним сюжетом", Б. Брехт підриває замкненість сценічної дії та створює драму, побудовану на монтажі контрастуючих компонентів тексту й на оголеності умовності театральної дії [5, с. 67].

1. Брехт Б. Три епічні драми / Укладач О. С. Чирков; За наук. ред. доктора філологічних наук, проф. О. С. Чиркова. – Житомир: Полісся, 2010. – 296 с.
2. Брехт Б. Трехгрошовая опера / Бертольт Брехт ; пер. с нем. // Брехт Б. Театр : Пьесы. Статьи. Высказывания : в 5 т. / [общ. ред. Е. Сурков, В. Топер, И. Фрадкин]. — М. : Искусство, 1964. — Т. 1. — Режим доступа: lib.ru/INPROZ/BREHT/breht1_2.txt
3. Гей Дж. Опера нищего / Пер. П. В. Мелковой // Английская комедия XVII-XVIII веков. Антология. — М.: Высшая школа, 1989 // Режим доступа: http://www.lib.ru/INOOLD/FARKER_J/gay1_1.txt
4. Gay J. The Beggar's Opera (The Project Gutenberg Etext of The Beggar's Opera by John Gay). — Режим доступа: <http://www.gutenberg.org/cache/epub/2421/pg2421.html>
5. Чирков А. С. Бертольт Брехт: театральные диалоги. – Житомир: АСА, 1999. – 112 с.